

**Commentariorvm, Ac Dispvlationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

6 Qua bora passus sit ac mortuus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

*Dies veneris
in Ecclesia
cur venera-
bitur, ac cele-
bris.
August.
Hierony.
Clem. Pp.
Orig.
Epiphani.
Tertul.
August.*

Beda.

Irena.

Pascha. Repugnat denique communi sensui, & tradi-
tioni Ecclesiae, quae sextum diem hebdomadae specia-
liter veneratur, ac celebratur, eo quod Christus Domi-
nus in eo sit mortuus, ut tradidit etiam August. libr.
de Trinit. c. 5. & epist. 115. ad Ianuarius c. 13. 14. & 15.
qua etiam habetur inter epistolas Hieronymi tomo
9. Et eandem ob causam ab initio Ecclesiae observa-
tum est, ut fideles eo die à carnibus abstineant, ut
constat ex Clemente lib. 5. Constit. c. vlt. & lib. 7. c. 22.
alias 24. & Ignatio epistola octava ad Philippenses
extra finem, Clemente Alexandrin. libr. 7. Stromat.
satis post medium: Origene homilia 10. in Leuitic.
circa finem. Epiph. haeres. 25. & in Anchorato, Tertul-
iano contra Psychicos cap. 1. & nono, August. epist.
86. ad Casulanum. Qui addunt etiam feria quarta
solum esse seruari ieiunium, quia in ea coactum est
concilium, in quo de morte Christi definitum est.
Propter quae Beda lib. de ratione computi capite 17.
lib. de ratione temporum capite 45. Nulli (inquit)
Catholico dubitare licet Christum feria sexta fuisse occisum.
Et ad id prodest congruentia ex Irenaeo lib. 5. contra
haeres. ca. 23. Quia decuit Christum eadem mori die,
qua homo creatus est, quia pro illo redimendo, ac
veluti recreando moriebatur: constat autem sexta
die hominem fuisse creatum: imo arbitrantur multi
eodem die peccasse, de quo aliàs. Contra hanc autem
veritatem occurtebat difficultas de die Pentecostes,
seu aduentus Spiritus sancti, quomodo potuerit esse
Dominica dies, si Christus feria sexta mortuus est:
sed hanc tractabimus commodius infra agentes de
die resurrectionis.

Mar. Fran.

*Abulen.
Ioan. Luc.*

Beda:

Epiphani.

*Onuphr.
Anselm.
Theo. Caf.*

Circa posteriorem partem questionis, non est ser-
mo de lunari mense. Iam enim diximus Christum in
primo mense, quem luna confecit post equinoctium
vernale, die illius quinta decima, fuisse crucifixum,
sed est sermo de mense solari. Et ratio dubij est. Quia
primus mensis lunaris partim in Martium, partim
incidit in Aprilem, & interdum plures dies vnus
mensis, interdum vero plures alterius complectitur,
& ideo res dubia est, an in Martio, vel in Aprili, &
quoto die alterutrius mensis Christum obierit. Vnde
quidam dixerunt Christum mortuum esse in mense
Aprili, alij in die 16. (ut refert Marcellus Francolinus
lib. de horis canonicis cap. 74.) alij in die secundo, alij
vero in die tertio, quae sententia à multis recetioribus
probat. Quia recte seducta ratione per tabulas Re-
gis Alfonso, & per computationem Ecclesiasticam ex
aureo numero, & literis Ecclesiasticis, anno trigesi-
mo quarto aetatis Christi, & per aliquot annos ante,
& post illud, dies decima quinta luna non incidit
in feriam 6. hebdomadae, neque in mense Martio: re-
peritur autem incidisse in praedictum diem Aprilem.
Ita Abulen. 2. parte defensorij capite decimo tertio,
& Ioannes Lucidus libro de vero die passionis Chri-
sti, cap. 9. & 12. Alij vero dixerunt Christum esse mor-
tuum in mense Martio. Sed inter eos est magna va-
rietas in assignando die, ut Beda etiam attigit lib. de
ratione temporum cap. 59. ubi ait, quosdam sensisse
Christum esse mortuum vigesima sexta die Martij,
in quam sententiam potest citari Epiphani. lib. 4. cap.
10. iuxta communem lectionem quae habet, septimo
Calendas Aprilis Christum fuisse mortuum, quam
etiam sequitur Onuphrius in Chronico, anno Chri-
sti 34. Alij dixerunt Christum mortuum fuisse trige-
sima die Martij: alij è contrario in die septima: alij in
18. ut refert Epiphanius haeres. 50. ubi ipse dicit fuisse
in vigesima secunda. Anselmus vero supra Matth.
capite 27. affirmat in vigesima prima. Alij referunt
Theophylum Caesariensem asserentem mortuum
fuisse in 24. ut colligitur ex Beda libro de aequinoctio
vernali in fine, ubi ex eodem Theophylo, cum con-
cilio sub illo congregato, refert Christum resurre-
xisse septimo Calendas Aprilis, hoc est vigesima
sexta die Martij, vnde fit mortuum esse die vigesimo
quarto, seu nono Calendas Aprilis. Vnde quod ibi

dicatur iuxta hanc sententiam Christum passum esse
ab vndecimo Calendarum Aprilis, hoc est, die vige-
sima secunda Martij, intelligendum videtur, non
quod eo die fuerit comprehensus, sed quia eo die in
concilio definitum est à Iudaeis, ut Christus morere-
tur. Alias si Christus vndecimo Calendas fuisset co-
prehensus, sequenti, id est, decimo Calendas fuisset
mortuus, vnde si non resurrexisset nisi septimo Cal-
endas, duobus diebus integris iacisset in sepulcro,
quod fidei repugnant, ut inferius ostendemus.

Sed interpretatio durior videri aliquantulum po-
test, quia ibi dicitur Christum passum ab vndecimo
Calendarum Aprilis, quia ea nocte à Iudaeis traditus
est, Et ideo potius dicendum videtur mendosum esse
codices, in quibus legitur septimo Calendas resur-
rexisse, nam legendum est, octavo Calendas, ut emen-
datiores codices habent, & ut ex antecedentibus, &
sequentibus facile potest quisque conijcere. Quia so-
lum tres dies ibi numerantur ab initio passionis vs-
que ad resurrectionem.

Iuxta hanc ergo veram lectionem, & interpreta-
tionem, ex sententia huius auctoris, & Concilij cum
eo congregati, die vigesima tertia Martij mortuus
est Christus: & ita refert, & sequitur hanc sententiam
Theophylast. idem Beda lib. de ratione temporum
cap. 65. & idem colligitur ex cap. 45. & 59. Ex quibus
locis etiam constat olim Ecclesias Galiae sequutas
fuisse hanc opinionem. Quae fuit etiam sententia
nonnullorum Patrum, Eusebij Caesariensis, ut est
apud Turrianum libro 5. Constitutionum Apostoli-
carum cap. 16. & Laetantij libro quarto diuinarum
institutionum ca. 16. Nam licet in quibusdam codi-
cibus legatur, Christum mortuum esse ante septi-
mam diem Calendarum Aprilis, tamen emendatio-
res habent ante diem decimum, id est, decima die
ante Calendas Aprilis, quae est vigesima tertia Mai-
tij. Et eandem sequitur Anselmus libro secundo de
immagine mundi c. 7.

Vltima denique sententia frequentius recepta &
vfitata est, Christum mortuum esse die vigesima
quinta Martij. Hanc (ut inquit, Beda lib. de ratione
tempor. capite 28. & 45.) plures Ecclesiae magistri, &
Doctores Ecclesiastici tradiderunt. Inter quos est
August. lib. 4. de Trinitate cap. 5. & 18. de Ciuitate cap.
vltimo, & lib. 83. quaestione, quaestione 56. Chry-
sostom. sermone quodam de natiuitate. Ioann. Bapti-
stae. Tertullian. libr. contra Iudaeos capite 8. quam se-
quuntur, Diuus Thomas super Ioann. cap. 2. Anto-
ninus, Platina. Vsuarius, & alij.

Inter quas sententias nullum constans iudicium
ferre possumus, quia pendet vel ex humana historia,
vel ex tabulis astronomicis, & in vtroque est summa
varietas, & ita res est incerta. Quare consultius est
vel iudicium differre, vel cum vltima, ut potest com-
munior, magisque recepta sententia loqui.

SECTIO VII.

Qua hora Christus Dominus passus sit, ac mortuus.

Hæc sola quaestio superesse videtur, quæ ad hanc
temporis circumstantiam plene explicandam
pertineat. In qua primum inquiri potest, qua hora
Christus Dominus comprehensus fuerit. Deinde
qua hora cruci affixus, quæue mortuus. Reliquum
enim temporis spatium quod in alijs passionibus eius
mysteriis positum est, satis ex Euangelistis, & ex ha-
tenus tractatis, tractandisque constabit.

Ex tribus autem quaestionibus tactis, prima facile
expediri potest. Quia cum Euangelistæ nihil expre-
sse dicant, coniectura solum vti possumus ex iis quæ
ipsi referunt. Quibus recte perpenfis, ac considera-
tis verisimilis videtur sententia, quæ ex Chrysosto-
mo colligitur hom. 84. in Matth. & 72. in Ioan. Chri-
stum comprehensum esse hora noctis intempesta,
vna

*Beda.
Euseb. Caf.*

*Turrianus
Laetantius.*

Anselm.

*Beda.
August.
Chrysostomus
Tertul.
D. Thom.
Antonin.
Platina.
Vsuarius.*

*Quæstio non
est hora
comprehensio-
nis sit Chri-
stus.
Chrysost.*

vna fortasse, vel altera hora ante noctis dimidium. Quia post solis occasum Christus cum discipulis ad celebrandam legalem cenam discubuit, iuxta illud Luc. 22. *Facta hora discubuit*, cum nec anticipare debuerit tempus à lege præscriptum, neq[ue] executionem eius differre. Post cenam autem agni discipulorum pedes lauit. Postea sacramentum Eucharistiæ instituit: deinde cenam vsualem, & communem cum discipulis mandauit, ne postea longum sermonem, quem Euangelista Ioannes refert, cum eis habuit, ac tandem hymno dicto exiit in montem Oliueti. Quæ omnia certe non potuerit paucioribus, quam tribus, vel fortasse etiam quatuor horis perfici. Rursus in itinere vsque ad hortum aliquid temporis consumptum est: orando autem in hortu videtur integram fecisse horam, antequam primo ad discipulos reuerteretur, eosque dormientes inueniret. Nam eis tunc dixit. *Si non potuistis vna hora vigilare mecum?* & tamen postea rediit, & orauit secundo, & tertio: ergo cum post hæc omnia comprehensus sit, recte coniectamus summam nocte fuisse comprehensum. Vnde cum Aug. ait li. 3. de consen. Euang. c. 13. adhuc noctis primas partes fuisse, quando Christus à Iudæis apprehensus est, exponendus est, per primas partes noctis intellexisse eas, quæ mediam noctem antecedunt. Quod etiam colligi potest ex probatione, quam subiungit, scilicet quia quādo Christus ad domum Annæ peruenit, nondum gallus cantauerat. Inde enim solum colligi potest nodum fuisse mediam noctem, vnde Chrys. supra, tractans verba Christi. *Non cantabit gallus, &c. colligit ex illis verbis galli cantum non longe abfuisse ab illa hora. Quia iam* (inquit) *secunda vigilia agebatur.* Quod vero Gab. lect. 13. in Can. dicit, Christi passionem quantum ad violentiam ab extrinseco illatum hora noctis tertia incepisse, in qua Iudæi violentas manus in Dominum iniecerunt, nō est ab hac sententia alienum. Nam hora tertia comprehendebat totam secundam vigiliam noctis: nam prima durabat per tres primas horas noctis secundum nostram computationem: secunda vero protendebatur à fine primæ vigiliæ vsque ad mediam noctem, & tota illa dicebatur *hora tertia*, seu *secunda vigilia*, in cuius dimidio tempore, seu circa finem eius comprehensus est Dominus.

In secundo puncto grauior est difficultas propter apparentem contradictionem, quæ in Euangelistis esse videtur. Ioann. enim cap. 19. plene indicat Christum fuisse crucifixum hora sexta. Dicit enim horam quando Pilatus sedit pro tribunali, vt sententiam mortis in Christum diceret, fuisse quasi sextam: vnde colligere licet, quando crucifixus est, fuisse iam horam sextam. Quod etiam ex Matth. colligi potest, nam c. 27. dicit. *A sexta hora tenebre factæ sunt super vniuersam terram vsque ad horam nonam*, & illa expleta statim fere mortuum esse Christum. Lucas vero ait, *Erat hora sexta, & tenebre factæ sunt.* In contrarium vero est, quia Mar. c. 15. expresse dicit. *Erat autem hora tertia, & crucifixi sunt eum*, & tamen postea subdit, *hora sexta factas esse tenebras.* Quæ diuersitas in narratione Euangeliorum tam aperta contradictio nonnullis visa est, vt dixerint alterius Euangelistæ codicem esse mendosum. Quia signa (inquiunt) quibus numerus ternarius, vel senarius Græce scribitur, simillima sunt, & ita facile potuit vnum pro alio transcribi. Quam sententiam ita indefinitè retulit D. Thom. sup. qu. 46. art. 9. ad 2. & neque illam reprehendit, neq[ue] declarat, in quo Euangelistarum mendum accideret, tamen in commentariis Hieronymi super Psalm. 77. legimus, textum Marci fuisse corruptum. Quam sententiam sequuti sunt Caietanus, Marc. 15. Sixtus libr. 6. Bibliot. annot. 131. & Canus libro 2. de locis cap. 18. ad 5. qui falso eandem opinionem Theophyl. attribuit. Hic enim author Marc. 15. simpliciter affirmat Christum crucifixum esse hora tertia, & Ioan. 19. idem confirmans potius in aliam

A sententiam inclinat, quod error acciderit in Euangelio Ioannis, vt pro *tertia* sit positum, quamuis Theophylact. solum referendo procedat. Neutra tamen harum euasione est à nobis admittenda. Primo, quia si hoc modo licet sine alio fundamento scripturam corrigere, nihil erit firmum. Secundo & maxime, quia in nullis codicibus, nec Græcis, nec Latinis est vlla diuersitas lectionis in Marco, vel in Ioanne, vt Erasmus, & alij expostores fatentur, & Erasmus constat ex Augustino infra citando, Beda, & alijs expostoribus Euangeliorum. Atq[ue] idem fuisse ab initio nascentis Ecclesiæ inde licet conicere, quoniam ex antiquissimis Patribus quidam dicunt Christum crucifixum hora tertia, vt Telephorus in epistola decretali, & habetur in cap. *Noctis sanctæ*, de consecra. d. 1. & apud Burchardum libro 3. decreti capite 63. Ambros. in hymno, qui in Ecclesia Mediolanensi sic canitur.

Iam surgis hora tertia,

Qua Christus ascendit crucem.

Et Cyrillus Ierosolymitan. cat. 13. *Crucifixus* (inquit) *hora tertia*, Hieronymus in Marcum (si tamen ipse est author) qui etiam id confirmat. Postquā enim Christus cruci affixus est, illudabatur à prætereuntibus, qui capita mouebant, quod non potuit accidere post horam sextam, quando tenebre terram suffuderant, ergo oportuit antea, scilicet hora tertia fuisse crucifixum. Alij vero dixerunt fuisse crucifixum hora sexta, vt Clemens lib. 5. Constit. c. 13. alias 16. & lib. 4. cap. 34. alijs 40. Ignatius epist. 2. ad Trallianos. Cyprian. lib. de oratione Dominica. Ilidorus libr. 1. de Ecclesiasticis officiis cap. 19. Athanas. lib. de Virginit. *Sexta hora* (inquit) *celebrato preces cum psalmis, quoniam hac hora filius Dei sublatu est in cruce.* Quæ diuersitas inter sanctos Patres quamuis rei difficultatem augeat, tamen aperte ostendit eos ita legisse codices Euangeliorum, sicut nos legimus.

Addo præterea sine fundamento dici, hunc errorem accidisse propter similitudinem, & facilem mutationem signorum numeralium, tum quia neque inter ea signa est tanta similitudo, vt facile mutari potuerint: tum etiam, quia non constat eas voces scriptas fuisse signis numeralibus, & non potius propriis literis, ac vocibus, vt nunc in Græcis codicibus habentur. Sit ergo certum, contextum Euangeliorum non esse mutandum, nec corrigendum. Quo posito duo videnda sunt, primum quomodo res ipsa se habeat: deinde vero quomodo Euangelistæ sint in concordiam redigendi.

Dicendum est igitur, Christum Dominum fuisse crucifixum in meridie, vel prope, seu (quod idem est) hora sextadie, vel circa illam. Hanc conclusionem in primis probat textus Ioannis, cuius veritas nulla alia ratione potest defendi, aut consistere, vt videbimus. Secundo, eandem conclusionem probant testimonia Patrum supra allata, & communis sensus, ac traditio Ecclesiæ, quæ habet Christum ante mortem tribus horis in cruce pependisse: constat autem mortuum esse hora nona, vnde sit crucifixum esse in sexta. Tertio id potest explicari ex discursu passionis Christi. Referunt enim Euangelistæ, Iudæos summo mane, id est, prima hora illius diei concilium iniisse, atque in illud Christum adduxisse, eumque iterum examinasse, an esset Christus, ac postea delussisse eum ligatum ad Pilatum: vbi primum facta est accusatio Iudæorum, & variæ interrogationes, ac responsiones inter eos, & Pilatum, & inter Pilatum, & Christum, quæ omnia si recte pensentur plus quam primam diei horam integram requirunt. Deinde missus est Christus ad Herodem, apud quem iterum accusatur ab Scribis, & illudicitur ab Herode cum exercitu, & veste alba induitur, & ad Pilatum remittitur, in quibus necesse fuit aliam horam, scilicet secundam diei consumi. Postea instruitur

Theophyl.

Erasmus

August.

Theophyl.

Beda.

Telepho.

Rap.

Ambros.

Cyr. Ierosol.

Hieronym.

Clem. Pip.

Ignat.

Cyprian.

Isidor.

Athanas.

Hora sexta

in meridie

crucifixus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

est Christus

Of. Pij V.

noua accusatio, & examinatio causæ apud Pilatū, A
uarij sermones, & colloquia vltro, citroque miscen-
tur, daturque iudeis optio, vtrum vellent liberari,
Barabbamne, an Christum, & principes persuase-
runt populo, vt peteret Barabam, & tunc primum
aperte clamauerunt de Christo. *Crucifigatur.* Atque
ita in Officio de cruce Christi à Pio V. probato sic
dicitur.

Crucifige clamitant hora tertiārum.

Circumferuntur etiam versiculi quidam de horis
Ecclesiasticis, ab omnibus recepti, in hunc modum:

Primæ replet spiritus, causam dat tertiā mortis.

Hæc ergo omnia in tertiā hora facta sunt, & vel to-
ta, vel magna pars eius in his elapsa est.

Post illam vero acclamationem Iudeorum Chri-
stus Dominus flagellatus est, & postea iterum ductus
à cohorte in prætoriam, & exutus propriis vestibus
& chlamyde coccinea circumdatus, & spinis coro-
natus, & à militibus variis modis illusus. Quæ certe
omnia non potuerunt breviori tempore, quam to-
ta hora quarta expedire. Postea à Pilato populis o-
stenditur, quando Iudei iterum clamauerunt: *Tol-
le, tolle, crucifige eum,* & illud: *secundum legem nostram de-
bet mori, quia filium Dei fecit.* Quo audito Pilatus
magis timuit, atque iterum Christum secum intro-
duxit, longumque cum illo sermonem habuit, redi-
itque post ad populum cupiens liberari eum, & post
nonnullas interrogationes, ac responseiones, tandem
sententiam mortis in eum tulit hora quasi sexta (vt
Ioan. dixit) quia si rerum series spectetur, necesse est,
vt minimum horam quintā tunc fuisse transactam,
vel instasse finem eius. Deinde susceperunt Iesum, &
iterum illuserunt, & exuerunt chlamyde, & propriis
vestibus induerunt, atque in Caluarie locum addu-
xerunt, angariaueruntq; in via Simonem Cyrenen-
sem, & Christus orationem habuit ad mulieres. Quæ
omnia iter retardabant, ac tandem peruentum est
ad locum Caluarie, vbi prius obtulerunt ei myrrha-
tum vinum, quod est signum aliquantulum quie-
uisse prius, quam eum crucifigerent. Non potuit ergo
in his omnibus non infumi alia integra hora: er-
go non potuit Christus ante sextam horam, vel prope
illam crucifigi. Nam quæ acta legimus illo die,
non potuerunt paucioribus, quam sex horis absolui
omnia.

Testimonij
Marci 15. de
hora crucifi-
xionis Chri-
sti
1 Exposit.
August.
Psalm. 63.

Supereft ergo, vt secundo loco concordiam Eu-
angeliorum exponamus. In quo primo occurrit dif-
ficultas locus Marci supra citatus. In cuius expositione
plurimum laborauit Aug. lib. 3. de consens. Euangel.
c. 13. & tract. 117. in Ioann. & in lib. 65. questionum q.
15. & in lib. quæst. noui & veteris testamenti q. 65. &
sup. Psalm. 63. circa illud. *Exauerunt vt gladium linguas
suas.* Qui duas excogitauit expositiones. Prima est,
vt locus Marci ad literam intelligatur (vt sonat) sci-
licet Christum vere fuisse cruci affixum hora diei
tertia: locum autem Ioannis non esse intelligendum
de sexta hora diei: sed de hora sexta parasceues Pa-
schæ, quoniam Ioannes ita inquit. *Erat autem para-
sceue Pascha hora quasi sexta:* per pascha autem putat
esse intelligendum ipsum Christum, seu immola-
tionem eius in cruce, quæ preparari (inquit) incepit
hora nona noctis, à cuius initio computando vsq; ad
tertiā horam diei, sex præterlabuntur horæ. Erat
ergo hora sexta non diei, sed preparationis veræ
Paschæ. Hæc vero expositio, nec ipsi Augustino ad-
modum placeat, nec probari vilo modo potest. Pri-
mo quia, quod de textu Marci dicitur, iuxta dicta
non potest consistere. Offensum enim est Christum
non potuisse crucifigi hora tertiā diei, computando
durationem horarum, vt nos computamus, & su-
mendo earum initium à principio diei. Secundo
quia expositio Ioannis est nimis violenta, & meta-
phorica: tum quia nomen Paschæ in propria signifi-
catione id non significat, neq; Euangelistæ vnquam
eo sensu vtuntur ea voce: Tum etiam, quia modus

ille computandi, & numerandi horas nunquam est
vsitatus. Tum denique quia gratis dicitur, præpara-
tionem mortis Christi incepisse ab hora nona no-
ctis. Nam si aliquod initium eius assignari potest, nō
potest esse aliud nisi comprehensio Christi, quæ non
incepit hora nona noctis, neque multo post illam (vt
quidam scribunt) sed potius multo ante illam, quia
hora nona noctis iuxta hæc computationem est ter-
tia post dimidiam noctem iuxta nostram computa-
tionem. Quia ab hora nona vsq; ad diem tantum su-
per sunt tres horæ nostræ, vt Aug. etiam supponit: o-
stendimus autem supra Christum ante mediā no-
ctem fuisse comprehensum.

Secunda expositio Augusti. est, Ioannem esse in-
telligendum ad literam, vt sonat: Marcum vero lo-
quutum fuisse de crucifixione, non quando re ipsa
facta est in monte Caluarie: sed quando facta est à
Iudeis, quantum in illis fuit, quando scilicet clama-
uerunt. *Crucifige, crucifige eum.* Quod factum esse ho-
ra tertiā supra declaratum est, ac probatum. Hanc
expositionem sequitur Innocent. libro 5. de myste-
ris c. 9. & D. Tho. supra, vtramque expositionem
Aug. referens, huic magis adhærere videtur, sicut &
Beda in Ioann. & clarius in Marcum: vbi Theophyl.
eandem referens expositionem non improbat. Ni-
hilominus tamen probari nullo modo potest. Pri-
mo, quia propter solam petitionem, aut acclama-
tionem Iudeorum, non potest proprie ac vere dici,
Iudeos crucifixisse Christum hora tertiā, alioqui et-
iam dici posset eum interfecisse summo mane, quā-
do in suo concilio sententiam tulerunt, dicentes, *Reus
est mortui.* Imo ibidem dici posset in feria quarta, quā-
do eandem sententiam in alio concilio dixerūt. Eo
vel maxime, quod decretum, vel petitio Iudeorum
non erat causa efficax, nec sufficiens crucifixionis
Christi, donec Pilatus sententiam diceret, ergo non
solum proprie, verum etiam neq; impropria, & me-
taphorica significatione dici potest Christus cruci-
fixus hora tertiā propter solam petitionem Iudeo-
rum, cum nondum Pilatus protulisset sententiam,
vsque ad horam saltem quintam, vt visum est. Re-
sponderi potest, quamuis Pilatus nō protulerit sen-
tentiam hora tertiā, sedens pro tribunali & autho-
ritate iudiciaria: tamen tunc incepisse ostendere Iu-
deis voluntatē consentiendi petitioni eorum: Cuius
signum est, quia statim præcepit eum flagellari, quæ
erat veluti dispositio quadam ad crucifixionem, iux-
ta legem Romanorum, (vt in superioribus tracta-
tum est) ergo extunc habuit animum illum crucifi-
gendi, si non posset aliter satisfacere Iudeis. Propter
quam fortasse causam Clemens, & Ignatius locis
paulo ante citatis dicunt, hora tertiā sententiā mor-
tis latam esse in Christum. Et Athanasius dicto libro de
virginitate dicit, hora tertiā adductum esse lignum
crucis. Sed hæc in primis incerta sunt. Nam potius
quantum ex Euangelio cōijci potest) Pilatus erat eo
tempore anceps & dubius, cupiebatque eripere Ie-
sum à morte, atque eo animo illum verberari iussit.
Deinde (vt ea omnia concedamus) non satis sunt ad
explicandum textum Marci, qui aperte loquitur de
reali crucifixione in executione ipsa, non verq; de a-
nimi deliberatione, nisi magnam vim, & æquiuoca-
tionem tam litera patiatur: quam ipsa series histori-
cæ narrationis, quæ sic habet. *Crucifigentes eum, diui-
serunt sibi vestimenta eius, quæ quid tolleret, erat autem ho-
ra tertiā, & crucifixerunt eum.* Vtrobique ergo de eadem
crucifixione sermo est. Præterea in vtroq; loco eu-
denter loquitur Marc. de militib; de quib; sermo est
ab illis verbis: *Milites autem duxerunt eum;* & de illis
dicitur: *Percutiebant eum, illudebant ei, dabant ei bibere
myrrhatum vinum, diuiserunt vestimenta eius, crucifixerunt
eum, & postea, & cum eo crucifixerunt duos latrones.* Non
ergo sermo de Iudeis lingua crucifigentibus, nec de
Pilato, animo, vel sententiā: sed de militibus, mani-
bus, clauisque Christum in cruce figentibus.

Tertia

2 Expositio.
Augustin.

Ioann. 19.

Innocent.

D. Thom.

Beda.

Theophyl.

Mar. 27.

Clem. Pap.

Ignat.

Athanas.

Marci 15.

3. Expositio.

Tertia ergo expositio est verba illa, *Erat autem hora tertia*, non esse coniungenda cum sequentibus, Et crucifixus est ei: sed simpliciter, præcisè, ac per se sumenda, referendaque ad tempus illud, in quo cepit saluator pati à militibus Pilati. Ita Euthym. cap. 47. in Marcum. Quæ expositio placuit Catharino libro secundo in Caiet. Sed vix potest etiam mente concipi. Quomodo enim possunt efficere sensum verba illa interposita, quæ nec cum antecedentibus, nec consequentibus conneſtantur? At quo fundamento dici potest illa hora tertia referri ad hanc vel illam actionem, vel passionem, si nihil dicitur factum in illa, sed solum, quod erat hora tertia? Imo nec diminari potest, quæ, vel quando fuerit hæc hora tertia. Adde falsum esse, quod dicit Euthym. Christum cepisse pati à militibus Pilati hora tertia. Nam si loquatur de initio post sententiam latam, constat ex Ioanne fuisse horam quasi sextam. Si vero loquatur de initio passionis absolute, & ante sententiam constat fuisse multo ante horam tertiam, scilicet nocte præcedenti, vel summo mane, si sermo sit de iis, quæ Christus passus est, postquam ductus est ad Pilati prætorium.

4. Expositio.

Marcel.

Quarta expositio, quam solū inuenio apud Marcellum libr. de horis canon. cap. 23. est illud, *Et crucifixus est ei*, non esse solum copulatiue interpretandum: sed in vi aduerbij tempus significantis, ita ut sit sensus. *Erat autem hora tertia* non dici, sed ex quo crucifixus est ei, ita ut illis verbis significauerit Marcus tribus horis Christum in cruce pependisse viuum, dum milites diuidebant vestimenta eius, illudebantque ei, ac latrones crucigebant. Sed hæc expositio auget potius difficultatem, quam explicet. Primo enim violenta est interpretatio illius copulatiuæ, & præter omnem vsum tam proprium, quam metaphoricum. Deinde illa, quæ Marcus ibi, & in sequentibus verbis narrat esse facta, ante sextam horam gesta sunt. Nam post illa omnia dicit. *Et facta hora sexta tenebre factæ sunt*, si ergo iam tunc Christus pependerat in cruce tribus horis, necesse est, ut hora tertia diei fuerit crucifixus, incidimus ergo in eandem difficultatem.

5. Expositio.

communis.

Lyr.

Cathus.

Gagneius.

Durand.

Quinta ergo, & communis, ac vulgaris expositio est, quæ vtuntur Nico. Lyr. Dion. Cathus. Gagneius, & alij recētores Euangelij expositores infra citandi, & Magist. historiæ Euangelij c. 166. citatur Durand. in Ration. Diu. off. libr. 5. cap. 1. Sed hic potius sequitur Augu. Ait ergo hæc opinio, Euangelistas de eadem re, atque de eodem tempore esse loquutos, quamuis sub diuersis rationibus, seu habitudinibus, diuersis item nominibus vti fuerint. Ad quod explicandum, aduertendum est primo, quando de tempore alicuius actionis loquimur, interdū solere nominari tempus, quod inchoatum est, seu actu fuit, quod dicitur *tempus currens*: interdum vero, quod immediate ante præcessit, & iam est exactum, sed quod immediate subsequitur, quando proxime distat, & uterque modus est proprius, vulgaris, & vtitur. Sic enim quidquid sit post horam tertiam exptam ante inchoatam quintam, potest dici fieri hora quarta, etiam si fiat in principio, vel si ne illius potest etiam dici fieri hora tertia, quia scilicet ante expletam quartam factum est. Quod maxime tunc habet vsum, quando initio quartæ horæ aliquid factum est. Et eadem ratione, si res fiat prope initium quintæ horæ, dici potest facta hora quinta, & præsertim si addatur particula diminuens, *quasi* hora quinta.

Modi computandi horarum diei varij.

Secundo est obseruandum, horas diei, ac noctis variis rationibus diuidi posse ac numerari, primo à media nocte ad meridiem, & à meridie ad mediam noctem, astronomica numeratione, de qua constat non fuisse loquutos Euangelistas. Constat enim ex dictis, iuxta hanc numerationem crucifixum esse Christum fere hora duodecima diei, cum esset tem-

pus æquinoctij, & sex horæ diei iam transissent. Secundo numerando horas ab occasu ad occasum solis, sicut Itali numerant, & hoc etiam modo constat non fuisse loquutos Euangelistas, quia iuxta eam rationem crucifixus est Christus hora decimo octaua. Tertio incipiendo numerationem horarum ab ortu solis, & sigillatim numerando omnes horas, primam, secundam, tertiam, &c. & hoc modo intellexerunt Euangelistas scriptores omnes, qui opiniones priores sequuti sunt: tamen hoc modo non possunt in concordiam redigi, si de eadem re loquuntur, ut verè loquuntur. Quia hora tertia nullo ex supra dictis modis dici potest *quasi sexta*, cum longe ab illa distet. Superest ergo quartus modus, qui olim fuit in vfu apud Iudæos, qui tam diem, quam noctem in quatuor vigilias seu partes diuidebant, singulis tres horas assignantes. Ita tradunt multi, grauesque auctores statim referendi: in modo autem explicandi hanc diuisionem non concordant.

Quidam ergo dicunt, primam illarum partium vocatam esse *Primam*, & durasse per tres primas horas diei, ab ortu solis numerando, & sic consequenter de reliquis, nam secundam illarum, quæ tres subsequentes horas complectebatur, vocabant, *tertiam*, aliam *sextam*, aliam *nonam*. Quo supposito, est facilis expositio. Nam Christus Dominus crucifigi potuit, ante inchoatam horam sextam, id est, paulo ante meridiem, quando adhuc currebat hora tertia, id est, secunda pars diei, & ita potuit recte Marcus dicere crucifixum esse *hora tertia*. Quia vero illa hora tertia iam ad exitum tendebat, & hora sexta proxime, atque immediate instabat, ideo recte potuit dicere Ioan. *Erat hora quasi sexta*. Et hanc expositionem sequuntur recētores, Ians. in cōcor. c. 143. & alij quos Marcel. refert.

Sed obijci solet contra hanc sententiam. Quia hic diuisionis modus videtur gratis & sine fundamento cōstitus, præsertim cum in Euangelio legamus Ioan. 11. *Nonne duodecim horæ sunt diei*? ubi constat Iudæos solitos esse numerare non tantū prædictas quatuor partes diei: sed duodecim horas tertio modo supra explicato. Vnde Ioan. 1. legimus: *Erat autem hora quasi decima*, & Ioann. 4. *Hæc hora septima reliquit eum febrim*, Et Matt. 20. *Circa undecimam horam exijt*. Et cōfirmatur, quia licet admitteremus diuisionem illam diei in quatuor partes, gratis diceretur, secundam partem vocatam esse tertiam horam, & tertiam sextam, & quartam nonam: sed primam, secundam, tertiam, & quartam. Primo quidem, quia nomen *hora*, nunquam in Scriptura significat, nisi duodecimam diei partem, ut patet ex locis allegatis, sicut quatuor partes, in quas nox diuidebatur, non dicebantur quatuor horæ, nec tertia, sexta, &c. Sed prima vigilia, secunda vigilia, &c. Deinde quia si prima ex his partibus dicta est *Prima*, vel ex ordine ad alias partes, vel quia in prima hora incepit, cur secunda pars non est etiam, vel secunda hora appellata, ex ordine ad alias partes, vel certe quarta hora, ex sui initio? quia, si hora incipiebat, & eadem interrogatio fieri potest de tertia & quarta parte. Nec refert si quis fortasse dicat, diuisionem hanc diei in quatuor partes fundamentum habere in antiquis Patribus, ut videre licet in Tertul. lib. de ieiunio ca. 10. & Cypr. lib. de orat. dominic. iuxta finem, Chrys. ho. 59. ad populum, & Ilid. libr. de officiis Eccl. c. 19. qui tractantes de horis canon. seu de temporibus diei olim solemniter ad orationem deputatis, dicunt, diuisum fuisse diem in huiusmodi horas, & innuant traditionem esse antiquissimam, & à tempore Iudæorum seruata. Quod etiam colligi potest ex illo Act. 11. *Petrus & Ioan. ascendebant in templum ad horam orationis nonam*, & c. 10. *Ascendit Petrus in superiora*, ut oraret circa horam sextam: & infra. *Orans eram hora nona in domo mea*. Hæc (inquam) responsio non satisfact: quia in citatis Patribus nunquam reperimus tertiam, sextam, aut nonam plures diei horas amplecti: sed solum singulis istarum horarum diei in ordine ad res diuinas, & offi-

Ians.

Marcel.

Obiectio.

Ians. 11.

Ioan. 1. c. 4.

decima.

Marth. 20.

Tertul.

Cypr.

Chrys.

Ilid.

Eccl.

Isidor.

Act. 11.

Pet. & Ioan.

ascendebant

in templum

ad horam

orationis

nonam,

& c. 10.

Ascendit

Petrus

in superiora,

ut oraret

circa horam

sextam:

& infra.

Orans eram

hora nona

in domo mea.

Hæc (inquam)

responsio non

satisfact:

quia in

citatis

Patribus

nunquam

reperimus

tertiam,

sextam,

aut nonam

plures diei

horas amplecti:

sed solum

singulis istarum

horarum diei

in ordine

ad res diuinas,

& offi-

& officium orationis fuisse solenniores. Neque ex Scriptura locis citatis videtur aliud posse colligi. Illud etiam difficultatē auget, quod neque in Scriptura, neque in citatis Patribus sit ulla mentio primae horae, sed tantum numerant tertiam, sextā, & nonam, & interdum addunt vespēram, de qua etiam saepe fit mentio in sacris literis. Vnde nouum quoque sumitur argumentum contra praedictam diuisionem dicto modo expositam. Quia si nona hora comprehendit decimam, vndecimam, & duodecimam horam diei vsq; ad occasum solis, nullum diei tempus relinquitur, quod nomine vespērae significetur, nisi fortasse crepusculum noctis, aut certe sequitur nonam, & vespēram coincidere: neutrum autem consonat tam iis, quae supra dicta sunt de vespere, quam consuetudini Ecclesiasticae, quae in horis canonicis haec tempora sub hisce nominibus distinguit.

Propter haec alij, licet admittant illam diuisionem diei in quatuor partes, multo aliter dictas voces explicant. Dicunt enim tertiam significare eam partem, quae durat per tres primas horas diei, & ad tertiam terminatur: sextam autem vocari secundum partē, quae fuit vsque ad finem sextae horae: nonam vero simili proportionē partem tertiam diei nuncupari, quae in fine horae nonae absoluitur: quartam autem partem diei, quae decimam, vndecimam, & duodecimam horam diei complectitur, vespēram nomine appellari. Ita docent Calixtus Placent. enarr. 46. super Euangelia quadagesimae ser. de Resurrectione Domini, & Syluest. in Rosa aurea in ser. diei Parasceues, art. 3. & in summa, Verbo ieiunium q. 4. Marcel. dicto li. de horis Canonicis c. 21. Iuxta quam explicationem expediuntur facillime omnes dubitationes supra posite. Quia vnaquaeque pars nomen accepit ab vltima hora in qua terminatur. Vnde quarta pars ab aliquibus vocatur etiam duodecima: sed recte quoque vocatur vespēra, quia vergit ad occasum solis. Hoc etiam modo assignatur fundamentum huius diuisionis satis probabile. Sumpta enim est ex quatuor illis solennioribus horis ad orationē, vel ad res sacras destinatis: & licet illae voces *tertia*, *sexta*, & *nona*, proprie significet speciales illas horas, quae hisce numeris notantur: tamen facile extendi potuerunt ad significandum totum illud tempus, quod in illis horis terminatur, vel quia per orationem, quae singulis illis horis fit, satis fit toti illi tempori, vel quia orationes illis horis assignatae toto illo tempore fieri poterant. Aut certe (quod in idem redit) descriptio diurni temporis per illas horas tanquam per notiores, & celebriores saepe fiebat, intermediis omis, & quae in his horis intermediis fiebant, dicebantur fieri in altera ex praedictis horis extrentis, fortasse in ea, quae minus distabat. Supposita ergo hac explicatione huius diuisionis diei in quatuor partes, conciliantur praedicta loca hoc modo: Christum crucifixum esse tempore intermedio inter tertiam, & sextam horam, & ideo denominari potuisse ab utroque extremo.

Et haec interpretatio est quidem probabilis, sed non minores difficultates patitur quam praecedens. Primo quidem, quia si prima pars diei tribus primis horis concludebatur, difficile creditur est, proprie ac vere dici potuisse factum esse horam tertiam id, quod post horam integram, vel fortasse duas gestum est. Vel est contrario, si secunda pars diei sub sexta concludebatur, non erat, cur Ioannes adderet horam quasi sextam, sed simpliciter dicendum esset horam sextam. Secundo (quod me magis mouet) iuxta hanc expositionem oportet dicere Christum fuisse crucifixum intra horam quartam diei, vel ad summum in initio quintae: hoc autem incredibile videtur, si quae supra notata sunt de discursu passionis attente pensentur. Deinde tota illa interpretatio tantum videtur quadam coniectura probabilis. Si autem coniectura uti licet, possumus fortasse aliam non minus proba-

abilem excogitare, scilicet tertiam, sextam & horam nonam diei fuisse olim specialiter ad orandum deputatas, & ideo fuisse notiores, & celebriores (vt supra probatum est). Tamen quia homines facile aliquantulum anteponunt, vel postponunt actiones, quae certis temporibus praescriptae sunt, hinc fieri facile potuit, vt nomen *tertia* non tantum horam tertiam, sed etiam antecedentem, & subsequenter complecteretur. Et eadem ratio est de sexta, & de nona. Sicut nunc etiam, vulgari sermone dicimus esse horam vespēram, quamuis paulo magis, vel minus distet. Et in hac significatione hora *tertia* incipiebat à secunda hora diei, & finiebatur à quarta, & sic de aliis: atque ita superest vndecima, & duodecima hora diei, quae possint vespēram nomine significari. Et iuxta hunc modum fere est eadem conciliatio Euangelistarum: euitatur tamen prima difficultas. Quia hoc modo proprie potest dici Christus crucifixus hora *tertia*: etiam si in fine quartae crucifixus sit, quae etiam dicitur *hora quasi sexta*, quia statim à tempore quintae horae incipiebat sexta, hoc modo, id est, in ordine ad orationem, vel ad res sacras. Altera tamen difficultas eadem manet in hac sententia, quia videtur tempus illud quatuor horarum breuius, quam vt potuerit in eo Christus crucifigi.

Denique difficultates tactae contra primum modum explicandi illam diuisionem non ita vrgent, quin possit earum omnium sufficiens ratio reddi, si commode explicetur. Vnde cum alias modus ille aptior sit ad explicandos Euangelistas & soluendas difficultates in historia passionis occurrentes, videtur praefendus. Et primum quod attinet ad fundamentum, vel autoritatem, in qua nititur haec partitio diei, eadem difficultas communis est huic modo, & ceteris. Atqui non dicimus diurnum tempus fuisse aliquando diuisum in quatuor partes aequales, quae illis nominibus *prima*, *tertia*, *sexta*, & *nona* significantur, sicut nox diuidebatur in quatuor vigilias, quia neque hoc nobis est necessarium, neque sufficiens habemus illius fundamentum. Hoc ergo solum ex antiquitate sumimus, illas horas, *terciam*, *sextam*, & *nonam* fuisse celebriores, fortasse quia erant ad orationem specialiter deputatae, atque ideo illarum vsum frequentiore fuisse, magisque vfitatum ad referendas actiones sacras, seu tempora, in quibus fiebant. Vnde coniectamus extensionē aliquā factam esse in vfu, & significatione illarum vocum *tertia*, *sexta*, & *nona*, vt plus temporis, quam singulae, ac praecise diei horae significarent, quacumque ratione id interpretemur. Deinde non refert, quod nomen primae horae non reperiatur apud antiquos in hac significatione. Quod enim hac sententia asserit, solum est, tres primas horas diei non esse comprehensas sub nomine *tertia*, siue illud prima hora, siue simpliciter primum matutinum tempus, aut mane diei, siue alio modo appelletur. Rursus potest aptissima ratio reddi horum nominum in praedicta significatione. Tempus enim assignatum v. g. ad eam orationem, quam *terciam* appellamus, erat hora *tertia* diei elapsa, seu audita: iuxta communem autem loquendi modum, quod faciendum est statim audita hora *tertia*, propriissime dicitur fieri *hora tertiam*. Sic enim, qui docet, vel legit à signo horae *tertia*, vsque ad signum horae quartae, proprie dicitur docere horam *tertia*. Ad hunc ergo modum illa oratio dicebatur fieri *hora tertiam*, & inde extenso vocabulo totum illud tempus dicebatur *tertia* hora, donec inchoaret sexta, de qua, & de nona eadem ratio est, proportionē seruata. Nec refert, quod illud tempus quod *nona* adscribitur, possit et *vespera* appellari iuxta vsum scripturae, & ludaeorum. Quia nomen vespere non est desumptum à tempore orationis, sed aliunde, vt supra tractauimus. Quamquam etiam dici potest, etiam si dicamus horam nonam incepisse audito signo horae nonae, & currente iam decima, non oportere, vt totum tempus reli-

quoniam

Cali. Plat.
Syluest.

Marcel.

quum vsq; ad finem diei dicatur hora nona. Nam si fortasse antea erat tempus aliquod orationi, vel sacrificio vespertino deputatum, incipiente illo tempore, potest dici finiri tempus nona. Iam enim diximus non oportere has voces ad significandas æquales temporis partes esse extensas: sed vnaquæq; significat tempus suæ orationi consecratum, quod eandem denominationem retinet, donec tempus alterius orationis incipiat, siue illud æque distet, siue nō. Tandem non obstat, quod in scriptura sacra interdum fiat mentio aliarum horarum. Neq; enim negamus, quin Iudæi diuiderent diurnum tempus in duodecim partes, vel horas, quib; ad metiendas suas actiones vterentur: quin potius illa nomina *tertia, sexta, & nona* horæ hanc diuisionem supponunt, & ideo non est mirum, quod interdum fiat mentio aliarum horarum, præsertim quando agitur de integra diuisione totius diei, vt in eo loco Ioan. 11. vel quando iuxta occurrētem materiam oportet proprium, ac indiuisibile tempus, quoad fieri possit, indicare. Et hoc modo videtur locutus Petr. Act. 2. cum dixit, *Cum sit hora diei tertia*. Ille enim propriissime de tertia hora diei videtur loquutus. Quia id erat necessarium ad rem, de qua agebat, scilicet vt ostenderet non esse aptum tempus, in quo discipuli ebrii esse possent. Similiter in loco illo Ioan. 4. Regulus voluit conferre tempus verborum Christi cum tempore, in quo melius filius habuit, & ideo oportuit propriam horam septimam describere. Et idem fere est de alio loco Matth. 20. in quo oportuit declarare, operarios vltimo loco vocatos solum vna hora diei laborasse. Quod ergo dicimus, est, aliam descriptionem per horas ad orationem deputatas fuisse etiam valde versitatam, vt ex aliis locis scripture probauimus, & per se verisimile esse, Euangelistas vsos esse hoc genere enumerationis: tum quia hoc apparet necessarium ad eorum concordiam: tum quia nō sine causa, & mysterio solis illis vocibus vi sunt *tertia, sexta, & nona*. Quia enim mors Domini erat res maxime sacra, ac perfectissimum sacrificium, ideo voluerunt illam describere per horas diuinis rebus destinatas, quæ etiam illo tempore, quo ipsi scripserunt, inter Christianos obseruabatur in memoriā passionis Christi, vt in eis speciales orationes, seu horæ canonicæ recitarentur. Quocirca in re tam lubrica, & difficili hac expositio videtur omnino probanda, dum alia aptior non occurrerit.

Adhuc vero superest difficultas ex verbis Luc. 23. dicentis: *Erat autem hora sexta, & tenebræ factæ sunt super vniuersam terram*, cum tamen Ioan. dicat horam sextam Pilatum sedisse ad iudicandum: quod necesse est factum esse ante illas tenebras, per horam saltem integram, & Matth. ac Marc. dicat tenebras sese effudisse hora sexta. Quæ difficultas facillime posset expediri, si intelligerentur hæc loca de sexta hora diei proprie, & in rigore. Nam (vt alibi supra notauimus) illud *quasi* potest interdum minuere, & interdum addere, & ita in præsentī potest indicare, vel horam nondum inceptam, vel parum antea transactam. Ioannes ergo dixit *hora quasi sexta*, quia nondum erat incepta: Lucas vero quia paulō post transactam, seu audiam sextam horam tenebræ factæ sunt. Alij vero Euangelistæ dixerunt simpliciter *hora sexta*, quia quod sit paulō post auditum signum allicuius horæ, in ea hora fieri dicitur, vt paulō antea notauimus. Quia vero dictum à nobis est, Euangelistas non numerare horas diei prædicto modo, sed secundum aliam enumerationem supra explicatam, ideo addendum est Ioannem dixisse, *hora quasi sexta*, quia maior pars totius temporis, quod sub hora tertia cōprehendi poterat, transactum erat: quāq; fortasse integra hora diei desisset vsq; ad initium sextæ horæ. Quando enim plusquam dimidia pars præcedentis horæ transacta est, communiter solemus dicere, quasi adesse sequentem horam. Quod maxime

Fr. Suarez tom. 4.

in loquutione Ioannis locum habuit, quia illa hora cuius initium proxime instabat, erat reuera hora sexta diei, & in fine eius, quando scil. audiri solet signum vniuscuiusq; horæ, incipiebat sexta hora, secundum aliam appellationem, quam diximus sumptam esse in ordine ad orationem, seu res sacras.

Quod vero Lucas dixit tenebras factas esse *quasi hora sexta*, dupliciter explicari potest, primo dicendo etiam tenebras inchoatas fuisse paulō ante auditum signum sextæ horæ. Nam illa particula diminuens *quasi*, potest magis, vel minus minuere, & ideo licet tempus, de quo loquitur Lucas, vt minimum distet per horam diei integram à tempore, de quo loquitur Ioan. nihilominus potuit eodem verbo explicari. Alij vero Euangelistæ dixerunt tenebras factas esse *hora sexta*, quia prope auditum signum eius factæ sunt. Sed hæc Lucæ expositio vnam patitur difficultatē.

Quia videtur necessarium, vt à crucifixione Christi, vsq; ad tenebras bonum aliquod temporis spatium intercesserit, vt supra ex Hierony. super Marcum argumentabamur. Diximus autem exponētes locum Marci, Christum crucifixum esse, paulō ante sextam horam, ergo non potuerunt eodem tempore tenebræ fieri. Nam quod Canus dicit, Christum crucifixum esse in initio sextæ horæ diei, & tenebras inchoatas esse in fine eiusdem horæ, non videtur posse consistere cum narratione Ioannis, etiā iuxta ipsius Cani interpretationem. Nam si Pilatus sententiā dixit paulō ante initium sextæ horæ, quomodo potuit Christus crucifigi in initio eiusdem horæ? Nō enim potuerunt in dimidia hora naturali fieri omnia, quæ à prolatione sententiæ vsque ad crucifixionem facta sunt, vt supra deduximus. Potest ergo aliter exponi Lucas, tenebras coepisse ingruere aliquanto tempore post sextam horā inchoatam, sed auditū signum illius, & ideo dixisse, *hora quasi sexta*. Quia non initio illius, sed illa iā decurrente tenebræ factæ sunt. Quod non obstat, quominus alij Euangelistæ dicere potuerint, factas esse *hora sexta*, & hoc modo intercessit aliquod tempus inter crucifixionē, & tenebras, nempe aliqua pars horæ tertiæ in fine eius, & alia, quæ fluxit in principio sextæ. Quod tempus satis est, vt in eo potuerint fieri circa Christum crucifixū ea, quæ Euangelistæ narrāt facta esse ante initium tenebrarum.

In tertio membro præsentis quæstionis indagandum iam nunc est, quota hora Christus sit mortuus, Quod facile ex dictis decidi potest. Tres enim primi Euangelistæ significant Christum mortuum esse hora nona, & quamuis non declarent expresse, in principio ne, an decursu illius: tamen satis clare ex eis colligi, ac probari potest in initio, vel paulō post, mortuum esse. Dicunt enim tenebras durasse vsque ad horam nonam: nimirum inchoatam, siue vsq; ad auditum signum horæ nonæ. Nam licet illud signum reuera sit finis naturalis horæ diei: tamen vocatur initium in ordine ad actiones, secundum communem modum loquendi, & mensurandi, vt supra notauimus. Deinde dicit Matth. Christum circa horam nonā exclamasse, *Deus meus, Deus meus*, &c. & statim subiungit mortem eius. Denique ab illo initio horæ nonæ vsque ad occasum solis tantum tres horæ decurrant: ergo non potuit Christus mori multo post, quia ante solis occasum fuit de cruce depositus, ac sepultus, non potuerunt autem omnia, quæ facta leguntur à morte vsq; ad sepulturam eius multo breuiori tempore, quam trium horarum fieri, vt facile patebit historiā Euangelicam consideranti. Ex quo tādē colligitur (quod etiam Iansenius annotauit) Christum aliquantum plus tribus horis viuum in cruce pependisse. Quia (vt diximus) paulō ante sextam crucifixus est, & tota hora sexta, quæ (vt dictum est) tres horas diei complectebatur viuus permansit in cruce, & tandem in initio horæ nonæ, (quod erat initium quartæ horæ à crucifixione sua) vel paulō post mortuus est.

NA QVÆ.

Horarum
computatio
inter Iudæos
qualis.

Act. 2.

Ioan. 4.

Matth. 20.

Hieronymus

Canus

Hora mortis
Christi.

Matth. 27.

Iansenius